

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“
по специалност съгласно обявата в „Държавен вестник“ № бр 56, от 23.06.2020 г., стр. 8 – конкурс за академичната длъжност професор в направление 2.1. Филология, научна специалност *Български език* за нуждите на Секцията за българска диалектология и лингвистична география към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“,

с кандидат: Ана Иванова Кочева-Лефеджиева, доц. д-р в Секцията по българска диалектология и лингвистична география на ИБЕ „Проф. Л. Андрейчин“.

Рецензент: Красимира Славчева Алексова, проф. д-р в Катедрата по български език на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

1. Обща характеристика на представените материали – монографии, статии и доклади, учебници, речници и др. Посочват се наукометричните показатели (общ брой статии, статии с импакт фактор, цитати) и др.

Единствената кандидатка доц. д-р Ана Кочева-Лефеджиева е представила списък с публикации, с които участва в конкурса, като в списъка се съдържат: 6 монографии, сред които „Смесеният език на виенските българи“ (2017 г.), „Карта на диалектната делитба на българския език с текст“ (две издания, авторски колектив), „Дигитална карта на българските диалекти“ (авторски колектив), карта „Българският език на ново място по света“, Atlas Linguarium Europae (ALE), Volume I. 9, 2015 (в съавторство); 2 студии, 42 статии, 3 електронни публикации и 7 научно-популярните работи. Две от статиите са представени в Scopus, а две в Web of science. Общо 13 публикации са на чужд език, а от тях 8 на английски и 4 на немски език. В становището се вземат предвид тези публикации, които са не са влючени в процедурата за доцент. В справката за цитиранията са посочени 8 цитирания на трудове на доц. Кочева-Лефеджиева в международни издания и 38 цитирания в български издания. Тези цитирания доказват, че научните постижения на кандидатката са достатъчно познати на лингвистичната общност.

2. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата (научни области и проблеми; подготвени докторанти и дипломанти). Участие в научни проекти и ръководство на проекти (национални и международни).

Както може да се заключи от документите по конкурса, доц. д-р Ана Кочева-Лефеджиева има много богата научна дейност в областта на диалектологията и лингвистичната география, съпоставителната лингвистика и социолингвистиката – представила е общо 59 научни и 7 научнопопулярни публикации, участвала е с доклади в 20 международни научни форуми, 5 национални форуми с чуждо участие и в 8 национални конференции. Ръководила е една докторантка, отчислена с право на защита. Ръководила е

и обучението на четирима млади учени по проект, както и практиката на 28 студенти (СБДЛГ) от 4 университета.

Значимо е и участието на кандидатката в научни проекти: един национален проект, финансиран международно (№ 1 в списъка), 2 международни научни проекта, финансирани по ЕБР, в 3 научни проекта, финансирани от български източници, като сред тях на един, финансиран от ФНИ, е ръководител от 2018 г., а също така и 3 проекта, финансирани от БАН, като и на трите е ръководител.

3. Аналитична преценка на основните научни и/или научно-приложни приноси на кандидата.

Приносите на кандидатката доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева могат да бъдат обособени в няколко групи според основните обекти на проучванията ѝ: диалектология и лингвистична география, социолингвистика (българския език на общности в чужбина и езикова политика), история на езика, обвързана с историческата диалектология, и съпоставителна лингвистика.

Първо ще се спра на приносите, които смятам, че попадат в областта на социолингвистиката, тъй като в тях се изследва езикът на българските общности в чужбина. В монографията „Смесеният език на виенските българи“ не само се изследват инференционни явления (фонолексикални, морфолексикални, акцентолексикални, лексикосемантични интерференти и австрицизми) в българската реч на билингвите българи от Виена, Австрия, но се търси и кои специфични черти на българската разговорна реч са се запазили в чуждоезиковата ситуация. Това е труд, в който не само на емпирично ниво се проследяват особеностите в речта на виенските българи, но се и прилага една подходяща методика за проучване на т.нар. смесен език. Напълно приемам виждането, че това е първият монографичен труд, посветен на смесен език у нас. Терминологичната система е стройна и адекватно представя същността на наблюдаваните явления, като множество от термините са предложени за първи път от доц. А. Кочева-Лефеджиева. Авторката работи с богат личен емпиричен материал, плод на дългогодишни наблюдения в процеса на създаването на базата данни. Изучаването на смесените езици винаги предполага целенасочен контрастивен (или съпоставителен) анализ, който е ясно застъпен в монографията, успоредно със синхронното описание на лингвистичния материал. Основание за подобно заключение е и статията под № 45 от списъка на публикациите след доцентурата.

В изследванията, свързани със смесения език на виенските българи, виждам стремеж да се представи и т.нар. видимо време на смесения език, защото се проучват представители на всички поколения, като се започне от учениците в Българо-австрийското училище във Виена (вж. и статия № 15 от списъка на публикациите след доцентурата). Проучват се информатори с различен социален статус, професия, пол, възраст, което гарантира, че ще се получи всеобхватна картина на смесения език на виенските българи, а не едностранно описание на социална или възрастова група. Принос на работата е и анализът на писмения дискурс на българи билингви, което дообогатява наблюденията върху устната комуникация. В монографията са направени наблюдения върху различните езикови равнища, като се стига до важното заключение, че най-проницаема за интерференцията се е оказала лексикалната система, макар че се наблюдават интерференции и на фонетично, морфологично и синтактично равнище.

Доказването на смесения характер на езика на виенските българи е успешно аргументирано както в монографията, така и в някои от статиите, напр. № 37 от списъка с публикации след доцентурата, като последната представя и приетата в монографията класификация на интерферентите в смесения език на виенските българи. Значимостта на семантиколексикалните интерференти като обект на проучване се доказва успешно и в статия № 80, а авторката е предложила класификация на тези немски интерференти по значими критерии.

Някои от отличителните явления в смесения език на виенските българи са представени пред научната общност и в други статии. Публикацията под № 29 по конкурса (след доцентурата) доказва устойчивостта на дублирането на допълнението в българската реч на виенските българи като част от по-ниската проницаемост на синтактичното равнище, макар че се наблюдава и тенденция под влияние на немския език за известно засилване на употребите с едно допълнение. Случаите на удвояване на подлога (монографията и статия № 31) са друга типична особеност на устната реч на виенските българи, като се наблюдава дори утрояване, а това несъмнено е явление, което е резултат от билингвизма, пораждащ създаването на варианти в устната комуникация при търсене на адекватния израз.

От гледна точка на вариационната социолингвистика интерес будят наблюденията върху мезолектните (дефинирани като интердиалектни в статия № 40) явления в речта на виенските българи, съхранени в българската им реч и съществуващи заедно с немските интерференти (статия № 40 от списъка след доцентурата).

Една от значимите теми на повечето проучвания на билингвизма е превключването на кода. Доц. д-р Ана Кочева-Лефеджиева е ориентирала напълно основателно интереса си (в монографията и в статия № 52) не само към прекодирането (от български на немски), но и към обратното явление – възвръщане към първоначалния (българския) код, дефинирано като рекодиране. Авторката е предложила подходяща класификация на видовете прекодиране, което обогатява познаването на спецификата на явлението.

Изследването на езика на българските общности в чужбина е трайна тема в проучванията на доц. Кочева-Лефеджиева, която не се ограничава до смесения език на виенските българи. Приносен характер за лингвогеографията според мене има картата „Българският език на ново място по света“, придружавана с текстова част, в която напълно основателно авторката се е насочила към изясняване на причините за различията в българската реч на различни места по света. Доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева е публикувала и статии, които изясняват различни аспекти на проблема за българския език извън българското езиково землище, напр. за разликите между българската реч на различни емигрантски вълни, за факторите, които са от ключова значимост за стабилизирането на езика ни в чуждоезикова макросреда (напр. статия № 28), за механизма на загуба на езика при третото поколение емигранти (статия № 32). Положителен е фактът, че коментираната карта и информацията за съществуващите български общности в чужбина са получили публичност на английски език (статия 50, реферирана в Web of Science). Към приносите, свързани с изследването на българските общности в чужбина, присъединявам и статия 49, в която се прави преглед на български училища в Европа, като за пореден път се изтъква важността на съхраняването на българския език като един от най-съществените белези на националната идентичност в чужбина.

Несъмнено едни от най-значимите приноси на доц. д-р Ана Кочева-Лефеджиева са свързани с диалектологията и лингвогеографията. Картата на диалектната делитба на българския език (в съавторство, две издания – второто допълнено), както и нейният

дигитален вариант са обединили традициите и новаторството в проучването на диалектното богатство, доказвайки със силата на научните аргументи единството на българските диалекти в цялото ни езиково землище. Принципите и методологията на изработването на Картата са представени и на международни форуми, както личи от статия № 23, а в съавторство е аргументирана диалектната делитба на българския език, възприета в Картата (статия № 25).

Участието на доц. д-р А. Кочева-Лефеджиева като съавтор в *Atlas Linguarium Europae (ALE)*, Volume I. 9, 201 (в списъка представена като монография № 4), се състои в разработването на карта, придружена с анализ на фонетичните и словообразователните варианти на „пастир“ в българските диалекти, както и с разглеждане на ономасиолигичните и семасиологичните особености на лексемите за „пастир“. Тези научни изследвания са принос не само към българската, но и към европейската лингвогеография, а в по-общ план към лингвистиката и културологията. С пасторалната терминология е свързано и контрастивното изследване (под № 18 на немски език) между българския и немския, което продължава изследванията в Атласа.

В по-общ аспект към този тематичен кръг може да се присъедини и разглеждането на символичните значения на фразеологични единици в европейските езици, съдържащи компонента „овца“ (статия № 20). Търсенето на символните значения явно трайно интересува доц. Кочева-Лефеджиева, тъй като в етнокултурологичен аспект тя разглежда голотата в българската култура и в езика ни (статия № 24). Приложеното за пръв път у нас понятие „семантичен срив“ (статия № 56) е дало възможност на кандидатката да реализира задачата да открие връзката между преносната семантика от народната таксономия за различни дървесни видове и енциклопичното значение на същите видове. Приносът на статия № 55 (на английски език, в Scopus) е в разграничаването на два различни диференциални признака в основата на етимоните за назоваване на славеи в славянските езици, от една страна, и в романските и германските, от друга страна.

Значим принос към българската диалектология откривам и в статията, посветена на съкратените определени косвени падежни форми в родопските говори, в която предлага научно обосновано решение на неразрешения до този момент проблем за произхода им. Убедително се доказва, че тези форми са получени след загуба на финалната част, изразяваща падежа, под въздействието на принципа, изведен от Г. Герджиков, за отстраняване на дублиращата, „наднормена“ информация, носена от членове на една парадигма.

Част от публикациите по конкурса могат да се отнесат към историческия поглед към езика ни, като самата авторка ги присъединява към историческата диалектология. От базисна значимост са статиите, посветени на Кирило-Методиевата езикова норма. Те са научен принос не също към лингвистиката, но и към културологията и националната езикова политика.

Към кръга на съпоставителните изследвания в научните трудове по конкурса се отнасят няколко статии, в които основни обекти са митологични и библейски фразеологични съчетания в европейските езици, устойчиви сравнения с анималистичен компонент в български и словенски, лексемите за ръж в различни европейски езици. В тези статии се открояват значими структурни модели, въз основа на конкретни фразеологични единици се правят съпоставки между славянската, романската и германската група, очертава се общото и различното между фразеологични елементи, които са част от българската и словенската езикова картина на света.

Следващият тематичен кръг от публикации се отнася според моето виждане към по-общата сфера на езиковата политика, тъй като в тях се анализира проблемът за плурицентризма на българския език и рекодификацията му чрез създаване на писмени регионални норми. Тези публикации са в съавторство с проф. Иван Кочев и са много голям принос в доказването чрез анализ на конкретни документи на научната истина за случаите на прекодификация на българския език: егейския македонски „език“ в Северозападна Гърция, пролетарския български език в Южна Украйна, както и македонския книжовен „език“ в Северна Македония, който не е естествено развит върху диалектна база, а е изкуствено установен чрез държавен декрет.

4. Критични бележки и препоръки по представените трудове.

Препоръката, която мога да направя, е доц. д-р Ана Кочева-Лефеджиева да продължи и в бъдеще да представя на чужди езици (най-вече на английски) своите научни постижения, за да се осигури запознаването в световен план с приносите на българската лингвистика.

5. Според моите проучвания на документите по конкурса са спазени изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Българската академия на науките, на Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

Въз основа на направения преглед на научните приноси в публикациите по конкурса на доц. д-р Ана Кочева-Лефеджиева напълно убедено гласувам кандидатката да бъде избрана на академичната длъжност „професор“ в ИБЕ „Проф. Любомир Андрейчин“.

02.10.2020 г.

Изготвила становището: .....

(Красимира Алексова)